

JOONI MEIE NOVELLI KUJUNEMISEST

H. N o o r

1880. aastail algasid eesti kirjanduses olulised muutused: järkjärguline üleminek rahvusromantiliselt elukujutuselt realistlikule, raskuspunkti nihkumine luulelt proosale ning viimase sisuline mitmekesisustumine ja uuenemine. Jutukirjanduse elavnemisega kaasnes huvi tärkamine kirjanduse žanrilise külje vastu. Seni oli aetud läbi umbmäärase mõistega "jutt", mis tähistas nii lühemat kui ka pikemat eriliste tunnusteta proosapala. Nüüd seisid kirjanikud ja kriitikudki silmitsi žanriprobleemidega ning teoste tiitlitesse või alapealkirjadesse hakkasid ilmuma žanrimäärangud "novella", "uudisjutt", "romaan", "jutustus".

Muidugi ei saa vaadeldava perioodi autorite eneste žanrimääranguid kaugeltki alati aktsepteerida. Samuti oleks ennatlik loota tärganud žanrihuvi mingit pööret eesti kirjanduse või kirjandusteoreetilise mõtte arengus, sest meie kirjandus toetus tollal suuresti väliskujudele ning kriitika jäi soovitatav-reklaamivale tasemele.

Jälgigem seetõttu peamiselt just mõistete "uudisjutt" ja "novella" tarvitamise ja tähenduse traditsiooni, novelliteoreetilise mõtte kujunemist, laskumata algupärase ja tõlkenovelli põhjalikumasse analüüsi.

Seniste otsingute põhjal võib väita, et terminit "novell" on eesti trükisõnas kasutatud esmakordselt 1880. a. perioodilises väljaandjas "Meelejahutaja" (1). Nimemärgi S all (2) ilmunud artiklis "Eesti uuemad kirjanikud" tutvustatakse novellistidena L. Koidula, J. Pärna ja K. A. Hermann. Mainitud J. Pärna tugevamaid novelle "Oma tuba, oma luba", "Ustav sulane", "Vana ema varandus", "Juhan ja Adele", püüab autor selgitada, miks meil novellikirjandus ei edene. Ühtlasi iseloomustatakse siin lühidalt novelli olemust: "Novellid on pildid ehk maalid hinge elust, nad püüavad lühikest jagu inimese elust, ning üht iseäralist võitlust tema elupiris ära kujutada." Eriti tähtsaks peab autor nõuet, et novellid peavad "võitlusi inimese elust avaldama" ning et

"võitlemised on seda ägedamad, mida rohkem inimene haritud ning oma priiusest aru on saanud." Viimane saavatkki meie novellistidele komistuskiviks. Kuna eesti rahvas on vähe haritud, ei esinevat meil ägedaid hingede võitlusi, mis "novella kirjutaja silma puuduksivad ja novella lugijat kaastundmustele ärritaksivad, kui nad nii väheses värvis novellas ette kantakse". Seetõttu armastavat J. Pärngi oma tegelastel lasta võõrale maale rännata ja "toimetab siis nende abiga jutu asjad ära". Muidugi pole taoline seletus kuigi veenev. Autor on unustanud, et enamikul meie kirjameekest ei võinud vähese hariduse tõttu olla ülevaadet novelli žanrinõudeist, mida võibki pidada novellide vähese viljelemise peamiseks põhjuseks. Samas nimetab autor siiski neis harvades ridades, mis ta novellile on pühendanud, paar sellele omast tunnusjoont. Nenditakse, et novell kujutab lühikest lõiku inimese elust ning "üht iseäralist võitlust". Viimaseid sõnu võiks tõlgendada järgmiselt: novelli keskmeks on ainult üks sündmus, kusjuures "iseäralist" vihjab ilmselt novelli aine ebatavalisuse, uudsuse nõudele ning "võitlus" osutab konfliktile olemasolu. Et see, väike, arvatavasti meie esimene novelliselgitus on küllaltki ebanääraselt sõnastatud, siis ei võinud see kuigi oluliselt meie kirjanduse kirjandusteoreetilisi teadmisi rikastada. Liiatigi oli "Meelejahutaja" suhteliselt vähese levikuga ega võinud kaugeltki kõigi kirjameesteni jõuda.

Sama aasta "Meelejahutaja" sisukorras leiame alajao-tuse: "Uudisjutustused ehk novellad". Seega oli laenu-lisele terminile ka tõlkevaste leitud. Ükski artiklis nimeta-tud autoreist ega teistestki kirjameestest polnud seni ise oma teosele sellist žanrimäärangut lisanud. Tõenäoliselt pärineb tõlkevaste tollaegselt "Meelejahutaja" toimetaja-lt A. Mohrfeldtilt.

Enne kui ilmus eesti esimene algupärane novell, mida autor seesugusena välja pakkus, jõudsid ilmuda mõned tõl-kenovellid: 1881. a. P. Undritzi vahendusel soome kirjani-ku K. Suomalaineni "Novellad ehk uudisjutud" ja 1882. a. M. Lipu tõlgitud "Soome uudisjutud" I. Samal 1882. a. il-mus "Oleviku Lisalehes" anonüümne artikkel "Meie novella-kirjandus", kõige tõenäosusega A. Grenzsteini sulest (3). Artikkel põhineb ilmselt saksakeelseil allikail: sulgudes antakse terminite saksakeelsed vasted. Nimetatud artiklis on novelli žanrispetsiifiline käsitlus rajatud romaani ning

novelli võrdlevale analüüsile. Kõigepealt esitab Grenzstein novelli ja romaani ühisjooned. Ta märgib nende kuuluvust proosakirjandusse ja rõhutab elu tšepärase kujutamise vajadust: tegelikkuse kujutus peab olema loomutruu ja sündmustiku arendus, kuigi see võib olla erakordne, peab ikkagi loogiline olema ja tegelikkusest välja kasvama. Nii romaan kui ka novell on sisult küll mõttekujutuse looming, kuid oma olemuselt ei tohi nad siiski olla väljamõeldised.

Veelgi suuremat huvi pakub romaani ja novelli edasine eritlemine. Kui romaan on mahult ulatuslik ja kujutab inimese elu mitmekülgselt, siis "novella jälle võtab ühe inimese elust kõigest ühe osa, mis tema elu kohta iseäranis tähtjas ja mõõduandev on, kõik jutustus jookseb kui jõgi, kel mingit takistust ees ei ole, edasi kuni pöördeni, kus saatusesõlm hingeteadusliselt lahti võetakse, mis järele jutt sedamaid lõpeb." Kui romaanis võivad esineda sündmustiku kõrvalliinid, siis "novella ei tohi kõrvalisi juhtumisi mitte jutustada, vaid tema kõnelõng peab katkemata hakatusest saadik pöördde pääle sihtima ja sääl tipule ning lõbusale lõpule jõudma." Kui romaanis võib elu mitmekülge kujutamise huvides olla palju tegelasi, siis "novella ei tohi oma sisse mitte rohkem tegelasi mahutada kui saatuse sõlme hingeteaduslikeks lahtivõtmiseks hädasti tarvis on".

Ja veel: "Romaani päätegelane peab kõigiti oma aja laps olema, et ta oma aja näolisi mõtteid võiks tegelisel meile ette seada; novella päätegelane võib omast ajast hää tüki ette jõudnud olla, aga ometi ei tohi tema võimaluse piirist mitte üle minna. Romaanikirjutaja peab oma kujutatavat aega igapidi põhjani tundma, novellakirjutaja peab suur inimesetundja olema, et ta hingeteaduse vasta ei eksiks."

Seega saame A. Grenzsteini käsitlese järgi novelli olemusest järgmise pildi. Novell peab olema lühike. Novell ei taotle näidata karakteri arengut, vaid vaatleb mingit eriti tähtsat või millegipoollest olulist lõiku inimese elust, kusjuures tegelaste olemus avatakse tegevuses. Tegelaste arv novellis on piiratud: neid olgu just niipalju, kui konfliktsituatsiooni psühholoogiliseks avamiseks vaja läheb. Novelli tegelane võib erakordne, oma ajast ette jõudnud olla, ent ometi peab kõik usutavuse piiresse jääma. A. Grenzstein toob esile ka pöördemomendi tähtsuse. Peale pööret peab tulema novelli kiire ja lõbus lõpp. Ilmselt peab siin A. Grenzstein silmas puanti. Eraldi rõhutab ta, et novellikirjanik peab

olema hea psühholoog. Samuti on ta tuttav novelli läbiva tegevuse ja kontsentreerituse nõudega.

Huvitav on A. Grenzsteini katse novelle liigitada: "kõneviisi", s. t. kujutamiseviisi järgi jaotab ta need tõsis- teks ja naljakaks; "tuuma", s. t. sisu järgi aga ajaloolis- teks, "koduelusteks" ning "mõttepüüdesteks", tõenäoliselt mõtleb ta viimaste all perekonna- ja ideenovelle.

Teoreetilisele tutvustusele järgneb lühiülevaade novel- li päritolust ja tähtsamaist esindajaist eri maadel. Novelli sünnimaaks märgib A. Grenzstein Itaalia ning annab terminile "novella" tõkelise vaste "uudisjutustus", mida aga ise ei kasuta. Lõpuks jõuab autor meie "oma novellakirjanduseni". Esimesteks novelliviljelejateks Eestis peab ta J. W. Jannse- nit, L. Koidulat ning J. Pärna. J. W. Jannseni loomingu- tator ei käsitle, kuna polevat võimalik kindlaks teha, missu- gune osa sellest on algupärane, missugune laenuline. Kahe viimase teoseid aga püüab A. Grenzstein žanrinõuetele vasta- vuse aspektist käsitleda. Parimaks peab ta L. Koidula teost "Ojamõlder ja tema minia", kuna Pärna töödes puuduvat novel- liline ühtsus, olevat palju kõrvalline, koolmeisterlikke ma- nitsusi ja lugusid, mis loomulikud pole. Pärnale heidab ta ette ka jämedate sõnade tarvitamist, mis novellis lubatav ei olevat.

Tegelikult oligi J. Pärn see mees, kes esimese eesti kirjanikuna sõandas novelli nimetust kasutada; oma järjekord- sele teosele "Head sõbrad" (1883) on ta lisanud alapealkirja "Novella linna rahva elust", kuigi tegemist on pigem jutus- tuse kui novelliga (4).

Kõike seda, mida Grenzstein heitis ette Pärna varasema- le loomingu- le, võib ka nüüd puudusteks tuua. Novell on pika- võitu ning värvitu, kõik arutatakse ja seletatakse mitu kor- da üle, puuduvad pinged ja põnevus.

Nii põhjaliku ning ammendava artikli järgi, nagu seda oli "Meie novellakirjandus", on üllatav, et 1884. a. ilmunud "Eesti Sõnaraamatus" annab A. Grenzstein peaaegu mittemida- güttleva lühikese novellimääratluse: "novella=uudisjutt"; teisel: "Uudisjutt(Novelle), luulelik jutustus" (5). Näide- tena nimetab ainult J. Pärna "Oma tuba, oma luba" ning L. Koi- dula "Ojamõlder ja tema minija". Meie novellimõistmisse see näärge midagi ei lisanud.

Tähelepanuväärseks eesti proosakirjanduses sai aga 1885. a., mil ilmus juba terve rida algupäraseid uudisjutte

ning kaks esimest algupärast romaanigi (J. Järve "Vallimäe neitsi", E. Vilde "Teravad nooled"). Nii ilmus selle aasta veebruarikuu "Sakalas" A. Jürgensteini "algupäraline uudisjutukene" "Silmapilk või pikem tutvus". Jutt on üles ehitatud ebaharilikule sündmustikule (varjusurm, valenimed jne.), pinget ja põnevust jätkub lõpuni. Aprillikuu "Virulases" ilmus E. Vilde esimene "algupäraline uudisjutt" "Leeni", mis oli ilmunud uudisjuttudest kahtlemata kõige novellilikum: napp süžee, jõulised karakterid, dramaatiline pinge, terav konflikt.

Romantiline uudisjutt "Leeni" polnud siiski Vilde esimene novellikatsetus. 21. sept. 1883 kirjutas Vilde oma sõbrale J. H. Vahtrikule Karjakülast, et ta on "ühe kirjatöö kallal töös", mida tahab "müümiseks linna tuua": "see on üks algupärane novell" (6). Mõeldud on uudisjuttu "Musta mantliga mees", mis ilmus eriraamatuna 1886. a. Sellest võib järeldada, et Vilde läks kohe oma kirjanikutee algul kavatsuslikult novelli kirjutama. Teosest aga ilmneb, et ta tundis sel ajal novelližanrit pigem nimepidi, kui mõistis selle olemust. Novelližanrist võis Vilde saada aimu kas kreiskoolis kirjandustunnis kuuldust või, tõenäolisemalt saksa kirjanduse lugemisest. Ka on mõeldav, et Vilde oli tuttav A. Grenzsteini kirjutisega "Meie novellakirjandus", kuna Vilde dede peres "Olevikku" loeti.

Oma esimesi töid on Vilde hiljemgi novellideks nimetanud. On teada, et esimene kirjanduslik katsetus "Kurjal teel" valmis juba 1882. a., jäi aga siis ilmunud ning ilmus autorile eneselegi üllatuseks alles 1898. a. alapeal-kirjaga "Algupäraline jutustus päälinna elust". 1923. a. ilmunud "Kogutud teoste" I eessõnas nimetab Vilde seda "kõiki noorusnõrkusi põdevaks novelliks" (7). Samuti on ta "Musta mantliga meest" hiljemgi novelliks nimetanud. 1885. a. ilmus Vildel 2 novelli - juba eespool nimetatud "Leeni" ja "Virulase" toimetuse poolt väljaantud "Rahva Kirjakogus" nr. 7 "Norra rannas" (hilisema pealkirjaga "Mägede poeg"). Siitpealt saadab Vilde igal aastal lugejate ette 3 - 4 uudisjuttu lisaks romaanidele ning jutustustele.

Tulles uuesti tagasi 1885. a. juurde, leiame "Virulase" lisast veel J. Järve "algupäralise uudisjutu "Kadunud lootused", mis aga nõretab sedavõrd sentimentaalsusest, et pingele ja põnevusele ruumi ei jää, kuigi novelli välised vormitunnused olemas on. Jutt on lühike, orienteeritud ühe-

le sündmusele, hakkab juba õnnelikku lõppu näitama, kui toimub ootamatu pööre, millele järgneb traagiline lõpp.

Siinkohal võiks teha ka esimesed otsustused terminikaasutuse kohta. Oma töös "Meie novellakirjandus" andis Grenzstein termini "novella" vasteks "uudisjutustus", 1884. a. võrdsustas ta "novella" "uudisjutuga". Kõrvutuseks võib tuua 1880. a. "Meelejahutaja" sisukorras esineva punkti "Uudisjutustused ehk novellad" ja järgmisel aastal P. Undritzi tõlgitud K. Suomalaineni raamatu pealkirja "Novellad ehk uudisjutud". Ning 1884. aastal ilmub Tallinnas A. Stankovi toimetatud "Ameerika uudisjutud". Seega siis just neil aastail kujunebki meie oma termin "uudisjutt", mis tähistab novelli. Vähem suupärast varianti "uudisjutustus" tarvitatakse kaunis harva, eriti teadlikumate kirjameeste poolt, kes nähtavasti hoomasid siin segavat paralleeli omaette žanri jutustusega. Termin "uudisjutt" tõrjus kõrvale "novella" ja jäi valdavaks sajandi lõpuni.

Et aga novelli e. uudisjutu žanrinõudeid üldiselt ikkagi halvasti tunti ning terminikasutusse küllalt tõsiselt ei suhtunud, siis valitses sel alal kuni sajandi lõpuni üpris suur suvalisus, kuigi novelli ümber juttu veel korduvalt tehti.

Nii puudutab novelliküsimust 1886. a. "Virulases" J. Järv oma kirjutises "Eesti algupäralisest kirjandusest", kus ta kaunis segases sõnastuses meenutab uudisjutu paari tähtsat nõuet, nagu erandlike, teravdatud, selgepiiriliste karakterite ning sündmustiku selguse ja ereduse vajalikkust (8). Tähtsaks peab ta ka "jutuehituse", s. o. kompositsiooni selgust. Neid nõudmisi pole aga J. Järve arvates meie uudisjuttudes täidetud, või kui on, siis väga saamatult, "noorusnõrgalt". J. Järve kirjutis äratas tähelepanu, sest kohe vastas ajaleht "Valgus" omapoolse lühiartikliga (9). Autor, arvata vasti J. Kõrv, arvab, et kirjanik, kui ta ei taha või ei oska, ei pruugi reeglite ega "kunsti seaduste" järgi kirjutada, ent "kui üks kirjanik oma lugule peale kirjutab "Romaan" või "novella" jne., siis piab ta neid reegleid tähele panema, mis kunstiteadus romaanist ehk novellast nõuab". Kahjuks jätab kirjutise autor tähele panemata J. Järve poolt uudisjutule esitatud nõuded - ei arvusta neid ega lisa midagi uut.

1889. a. analüüsis A. Grenzstein "Olevikus" üsna põhjalikult K. A. Hermannii uudisjuttu "Häbelik Juhan" žanrinõuete

seisukohalt, ta tegi selle täiesti maha ning jõudis küllaltki olulisele järeldusele (10). Peamine põhjus, miks eesti algupärasest kirjandusest valitseb taoline alaväärtuslik looming, on selles: "Meil Bestlastel ei ole veel mitte üht tublit iseäralde trükitud kirjakogu, mis niihästi lugijatele kui ka noortele kirjameestele kõigiti eeskujuks võiks olla. /.../ Meil puudub ka veel oma kirjanduse ajalugu ja õpetus, mille järele kirjaõllul tuleks tööd teha." Nende soovide täitumist tuli aga veel kaua oodata.

1890. a. ilmunud kaks novelliarvustust ei lisa õieti midagi uut ega olulist senisele novellimõistmisele. Ajakirjas "Linda" kritiseeritakse A. Saali uudisjuttu "Sõstra silmad", mille karakterid leitakse olevat elujõuetud, liiga tavalised, samuti olevat konfliktid tuimad, kompositsioon kehv (11). Teine nimemärgi S. taha varjunud arvustaja "Olevikus" märgib A. Täkeri nn. tõenäoljaka uudisjutu "Issandale on neid tarvis" kohta, et autor ei tea üldse, mida "uudisjutt" tähendab ja missugune ta olema peab (12). Neis ja mõnedes teisteski kirjutisid esinenud vihjeist võib järelda, et vähemalt osa kriitikuid ning kirjamehi oli teadlik novellizantri suuremast nõudlikkusest. Missugune õige uudisjutt olema peab, ei nimetata, taunitakse vaid kõige silmatorkavamaid puudusi.

1891. a. puhkes kolme lehe - "Valguse", "Postimehe" ja "Oleviku" - vahel poleemika probleemi "mis on jutt?" ümber, mille käigus iseloomustati veidi ka novelli. Poleemika näitab aga küllalt veenvalt, et proosazantrite piirid olid enamasti ähmased nii kirjanikel kui ka arvustajail.

Sama aasta "Sakala" nelja numbrit läbivas kirjutises "Eesti kirjandus" toonitatakse taas juba 1880. aastast saadik tuttavat, et uudisjutt kujutab ainult üht ajalõiku inimese elust ja selle jooksul peab kangelase loomus mingil viisil avanema (13).

Läinud sajandi viimaseks tõsisemalt arvestatavaks teoreetiliseks tööks jääb 1893. a. ilmunud A. Perdi "Lendleht meie luulekirjanduse parandamiseks" (14). A. Pert heidab siin oma aja uudisjuttudele ette sündmustiku liigset laialivalgust ja trafaretti (kahe noore paariminek pärast suuremate või vähemate takistuste ületamist); ta jaotab uudisjutud psühholoogilisteks ("hingeteadlisteks"), ajaloolisteks ja rahvuslikeks, ning on üks esimesi teoreetiliste küsimustega tegelejaid, kes esitab selged nõuded kompositsioonilise sünd-

mustikul peab "alustus" (e. "sisseviimine"), "keskkoht" ning "lõpp" olema. Siiski ei tee ta vahet süžee ja faabula vahel ning nõuab sündmuste ajalis-põhjuslikku järgnevust. Meie parimaks uudisjuttude autoriks peab ta õigusega E. Vildet.

Üldse võib A. Perdi kirjutise põhjal tuua välja järgmised novellile omased tunnused:

- 1) lühike ulatus ja põnevus,
- 2) sündmuste koostentreeritus, ebatavalisus; mulje katkestamatus,
- 3) sisuline üldistusjõud,
- 4) kindel kompositsioon.

Enkki mõnigi A. Perdi arvamus on ebatäielik ja ta sõnastus abituvõitu (vastava terminoloogia puudumine või väljakujunematus sundis nii mõndagi mõistet ebamääraselt ära seletama), on selle kirjutisega tehtud teooriaalaseis küsimusis siiski samm edasi.

Sajandi lõpu novelliarvustustis teoreetilisi küsimusi ei puudutata. Kul arvustajail üldse midagi asjalikku on öelda, siis käib see kas novellide keelelise külje korrektsuse või sisu kõlbelisuse nõuetele vastavuse kohta. Ka K. A. Hermann oma "Eesti kirjanduse ajaloo" (1898) ei pea vajalikuks avada uudisjutu olemust, kuigi terminit ennast ta kasutab. Nii jääbki 19. sajandi kõige ulatuslikumaks ja spetsiifiliseks novelliteoreetiliseks käsitluseks A. Grenzsteini "Meie novellikirjandus" 1882. aastast. Et A. Grenzsteini novellikäsitlusele sajandi lõpuni samaväärsetki järke ei tulnud, sõltus osalt meie kirjandusteoreetilise mõtte üldisest arenematusesest ja loidusest, osalt aga kirjanduspraktikast enesest, milles siiski vähegi žanripärasem novell oli harv nähtus.

Ometi leidub selles uudisjuttude tulvas, mis 80. aastate keskpaigast alates ajalehtede jutunurki, lisasid ja kaasandeid ning kalendrisabasid täitis, mõndagi seesugust, millel kas rohkemal või vähemal määral oli novellile omaseid jooni, nagu lühike ulatus, ainestiku uudsus, süžeealine põnevus, terava konflikti olemasolu. Palju ilmus tõlkenovelle. M. Jókai, I. Turgenevi ja B. Björnsoni kõrval tõlgiti arvukalt saksa perekonnalehtede 3. - 4. järgu autoreid ning nende eeskujul kirjutasid oma teoseid meie õnnelad ja kannikesed. Sajandi lõpu uudisjutus võib leida paralleele "meremaaks" kutsutud põnevusromaanidega. Novelligi püüti mahu-

tada võimalikult põnevamaid ning salapärasemaid sündmusi ja seiklusi.

Nii ilmus 1888. a. Chr. Kannikese sulest 3 uudisjuttu: "Möldri saladus", "Tundmuste vangis" ja "Kaks venda", kus läbi arvukate imelike juhtumiste, seikluste ja õnnetuste lõpuks ikkagi õnnelikku abielusadamasse jõutakse. Autoritest, kes sajandi lõpukümnendel astuvad üles enam kui ühe uudisjutuga, olgu nimetatud veel J. Pärn, J. Järv, O. Brunberg, K. A. Hermann, M. Pödder.

Teistest märksa enam tõusid esile E. Vilde uudisjutud, milles žanrinõudeid oli juba teadlikumalt järgitud. Kuigi ka E. Vilde on pidanud põnevusele põnevuse pärast lõivu maksma: mõnegi novelli, nagu "Jobu" (1886), "Kõie päält", "Terve mõistusega" (1888) ja "Haige tuvikene" (1889), väärtust kahandavad kunstlikult loodud põnevus ning ülepingutatud saatuslikkus. Rohkem aga kaaluvad sellised uudisjutud nagu "Rõuge armid" (1888), "Suguvend Johannes" (1891), "Peiu käsiraha", "Kännud ja käbid" (1892), "Västriku Aadu" ja "Kippari unerohi" (1893). E. Vilde ületas oma kaasaegseid autoreid nii uudisjuttude kvaliteedi kui kvantiteedi poolest, seega võime just teda pidada eesti kunstiväärtusliku novelli rajajaks.

Tagasi vaadates läinud sajandi kahele viimasele aastakümnele, võib öelda, et see oli ettevalmistav periood nii novelliteooria kui ka -praktika arengus.

K i r j a n d u s . M ä r k u s e d

1. S., Eesti uemad kirjanikud. - Meelejahutaja II. Trt., 1880, lk. 151 - 159 ja 302 - 308.
2. ENSV TA Fr. R. Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseumi bibliograafia osakonna pseudonüümide kartoteegi andmeil peaks peituma nimemärgi S taga Matthias Johann Eisen.
3. /A. G r e n z s t e i n /. Meie novellakirjandus. - Oleviku lisaletk, 1882, nr. 4 - 6.
4. P ä r n , J. Head sõbrad. Novella linna rahva elust. Tln., 1883.
5. G r e n z s t e i n , A. Eesti sõnaraamat. Trt., 1884, vg. 99 ja vg. 164.

6. E. Vilde J. H. Vahtrikule 21. sept. 1883. - Rmt.: E. Vilde. Artikleid ja kirju. Tln., 1957, lk. 290.
7. V i l d e, E. Eessõna. Kogutud teosed I, 1923. - Rmt.: E. Vilde. Artikleid ja kirju. Tln., 1957, lk. 250.
8. J ä r v, J. Eesti algupäralisest kirjandusest II. - Vi-rulane, 1886, 31. V, nr. 23, lk. 1.
9. K õ r v, J.? Kodumaa ringvaatus rubriik. - Valgus, 1886, 13. VI, nr. 24, lk. 1.
10. G r e n z s t e i n, A. Häbelik Juhan. Dr. K. A. Her-manni uudisjutt. - Olevik, 1889, 12. II, nr. 6, lk. 1.
11. W, Sõstra silmad. - Linda, 1890, nr. 1, lk. 11 - 12.
12. S. Issandale on neid tarvis. A. Täkeri tõenäljakas uudis-jutt. - Olevik, 1890, nr. 34, lk. 857, vg. 2571 - 2572.
13. X. Eesti kirjandus. - Sakala, 1891, 31. X, nr. 44, lk. 1 - 2.
14. P e r t, A. Lendleht meie luulekirjanduse parandamiseks. Trt., 1893.

ON THE DEVELOPMENT OF ESTONIAN SHORT STORIES

H. Noor

S u m m a r y

The changes which took place in Estonian literature in the 1880s called attention also to the problems of the genre. Generic notions - "short story", "novel", "story" - began to appear in the titles and subtitles of literary works. The term "short story" was used for the first time in 1880 in the semiperiodical publication "Meelejahu-taja", which also included a short characterization of the genre. The most interesting treatment of the short story at the end of the past century appeared in the article "Our short stories literature", which was published in 1882 (the author was probably A. Grenzstein), it based its generic treatment of the short story on the comparison of the short story and the novel. 1885 was a remarkable year in Estonian prose literature: a member of original short stories along-

side with the first two original novels were published. Since then one can find in newspaper columns and supplements abundant material with features typical of the short story. A more conscious approach to the requirements of the genre can be found in the works of E. Wilde who deserves to be considered as the creator of the artistically mature short story in Estonian literature.

О СТАНОВЛЕНИИ ЭСТОНСКОЙ НОВЕЛЛЫ

Х. Ноор

Р е з ю м е

Наряду с другими проблемами литературного процесса в 1880-х годах предметом изучения стали и вопросы жанра. В заглавиях или подзаголовках печатающихся произведений указывались уже жанровые определения "новелла", "роман", "повесть". Термин "новелла" встречается впервые в эстонской печати в 1880 году в полупериодическом издании "Меэляжухуа", где дается и краткая характеристика сущности этого жанра.

Самой содержательной трактовкой новеллы в конце прошлого века была вышедшая в 1882 году статья "Наша новеллистика", автором которого, видимо, является А. Гренцштейн. Анализ в этой статье построен на сопоставлении новеллы и романа.

Примечательным стал 1885 год, когда в свет вышел уже целый ряд оригинальных новелл, а также два первых романа. Начиная с этого года в литературных приложениях газет публиковалось немало материалов, содержащих присущие именно новелле черты. Наиболее сознательно придерживался законов жанра Эдуард Вильде, которого мы и можем считать основоположником эстонской новеллы.